

Izlazak Zemlje.NASA

Partnerstvo evropskih permakulturnih nastavnika 2012-2014

ISTRAŽIVANJA ODRŽIVIH NAČINA ZA DELJENJE ZNANJA

Verzija na srpskom (Serbian Version)

Lids, Velika Britanija

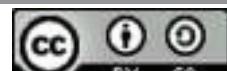
Trenta, Slovenija

Krug iskusnih nastavnika

Program za
celoživotno
učenje

Sadržaj

1. Reč urednika
 2. Istorija i prvobitni ciljevi EPT-a
 3. Na čemu smo radili i šta smo stvorili
 4. Šta se dešavalo na sastancima EPT?
 5. Naučene lekcije
 6. Vizije buducnosti
 7. Naša mreža
 8. Dodatak
- Rečnik
- Kolofon
- Zasluge

1. Reč urednika

Permakultura* je filozofija projektovanja održivih sistema koja se u poslednjih 35 godina primenjuje širom sveta. Ona objedinjuje saznanja iz hortikulture, poljoprivrede, arhitekture, ekonomije i drugih oblasti sa skupom etičkih i permakulturnih principa u znanja koja omogućavaju ljudima pravljenje održivih domova, zajednica, farmi, poslova i dr. Permakultura stavlja akcenat na praksu, lično osposobljavanje, zajednicu i olakšava pronalaženje kreativnih rešenja za naizgled složene probleme.

Danas postoje i svetska mreža permakulturaša*, a i hiljade mesta na kojima se praktikuje permakultura. Permakultura se primenjuje u oblikovanju predela i za davanje konsultacija firmama, u inicijativama za tranziciju, u zajedničkim baštama i u urbanim sredinama, i sve više i više ljudi zna za permakulturni pristup i filozofiju.

U mnogim zemljama se može steći bazično međunarodno priznato obrazovanje: Sertifikat iz Permakulturnog Dizajna (PDC, Permaculture

Design Certificate). Permakultura se uči na univerzitetima, na koledžima za dodatno obrazovanje, a i u obdaništima i školama. Studije za dobijanje Permakulturne diplome, koje predstavljaju priliku za dublje upoznavanje teorije, prakse i primene permakulture, takođe se mogu naći u ponudi u mnogim zemljama. Permakultura napreduje, pa nastavnici širom sveta imaju rastuću potrebu da razgovaraju o nastavnim metodama, standardima kvaliteta i nastavnim programima. Istovremeno, učenici bi želeli živopisniji spoj teorijskog znanja i praktične

"S obzirom na to da se uočava da iznad svega postoji jak efekat izgradnje zajednice, i da je organizaciona struktura urodila plodovima, nadam se da će se nastaviti dalji razvoj i bez Leonardo Da Vinči ili Erasmus+ finansiranja. Vreme će pokazati."

primene. Postoji sve veća potreba da kursevi budu i uspešni i održivi i to na više nivoa: intelektualnom, emocionalnom i praktičnom. U današnje vreme podučavanje u vidu klasičnih predavanja (ex catedra) gubi na popularnosti usled sve boljeg razumevanja njegovih nedostataka.

Naša vizija je bila da se pozabavimo svim ovim pitanjima, da učimo jedni od drugih i da podržavamo jedni druge i kao nastavnici i kao organizatori kurseva širom Evrope. Zato je i osnovano Partnerstvo Evropskih Permakulturnih Nastavnika (EPT - European Permaculture Teachers Partnership). Ovo je jedan od najvećih ikad stvorenih ortakluka finansiranih iz fondova Leonardo Da Vinči, a ima ogromnu vrednost za unapređenje permakulture i podučavanja permakulture u Evropi.

Ovde vam sa zadovoljstvom predstavljamo ciljeve, rezultate i vizije budućnosti EPT Partnerstva!

KAKO DA KORISTITE OVU BROŠURU

Ova brošura daje pregled našeg projekta, sa linkovima na detalje i rezultate na našem vebajtu, permateachers.eu. Vebajt je u stalnoj izgradnji i nastaviće da bude glavno mesto za nalaženje informacija o nama i kada se završi period finansiranja od strane EU.

Sastanak u Španiji

Tekstovi plave boje su linkovi. Klik na link će vas odvesti na vebajt sa dodatnim informacijama, ukoliko vaš uređaj to poržava i ukoliko je povezan na Internet. Klikom na email adresu otvorićete vaš program za primanje i slanje email-a.

Reči obeležene zvezdicom* su termini koji se nalaze u Rečniku pojmove na kraju dokumenta.

2. Istorija i prvobitni ciljevi EPT-a

Ideja o stvaranju Evropske mreže permakulturnih nastavnika pojavila se na Kursu za permakulturne nastavnike u Danskoj, u junu 2010. Nakon niza sastanaka i onlajn diskusija, 12 partnerskih permakulturnih organizacija uspešno je konkurisalo za sredstva iz fonda Leonardo Da Vinči namenjena za permanentnu edukaciju (edukaciju tokom celog života). Dodeljeno im je finansiranje za dvogodišnji projekat u trajanju od avgusta 2012. do jula 2014. Posle toga projektu su se priključili i partneri iz drugih zemalja, koji nisu bili finansirani.

EPT je osmišljen tako da podrži stručno usavršavanje permakulturnih nastavnika, kao i dovede do unapređenja kvaliteta permakulturnog obrazovanja širom Evrope.

Ovim ciljem smo se pozabavili na raznim frontovima, kao na primer:

- Obukom permakulturnih nastavnika i poboljšanjem kvaliteta stručnog obrazovanja koje oni pružaju.
- Pružanjem podrške permakulturnim organizacijama u poboljšanju njihove

strukture tako da mogu organizovati bolje kurseve i zapošljavati permakulturne nastavnike.

Najvažnija funkcija EPT-a je da deluje kao mreža koja medjusobno povezuje permakulturne nastavnike, a i nacionalne organizacije, u cilju razmene znanja i veština.

U ovu razmenu su uključeni:

- Unapređivanje nastavnih metoda, strukture i sadržaja kurseva.
- Proširivanje učešća u kursevima.
- Razmena informacija o nacionalnim

Permakulturni nastavnici u Tour of Mas Franch u Španiji

organizacijama i njihovim obrazovnim strukturama (uključujući i kvalifikacione sisteme za dobijanje Diplome).

- Razmatranje i eventualni rad na razvoju Evropskog nastavnog programa.
- Širenje informacija o najboljim praksama putem poseta permakulturnim projektima i putem specijalnih namenskih predavanja.

- Stvaranje bogate zbirke onlajn izvora informacija koji bi služili kao Priručnik za nastavnike*, kao i ostalih izvora informacija, za svakoga ko želi da uči o permakulti.

Okupljanjem permakulturne zajednice u Evropi, EPT radi na podršci svih onih koji se bave permakulturnom praksom i obrazovanjem, pomažući im da drže visokokvalitetne kurseve i obuke.

U Lidsu: Razmenjujemo svoje životne priče i metode

3. Na čemu smo radili i šta smo sve stvorili

"Ovo je veliko partnerstvo, što će predstavljati veliki izazov za koordinaciju projekta. Međutim, partnerske organizacije su ujedinjene zajedničkim skupom etičkih principa kojima se rukovode i radnim praksama koje primenjuju. Pojedinci su ujedinjeni strašću ka svojoj profesiji i poletnim stavom u stilu: "možemo mi to", i čvrsto verujemo da ćemo uspeti u tome da ovako veliko partnerstvo funkcioniše."

Ovo je citat iz Obrasca za prijavu koji pokazuje da smo od početka bili svesni izazova veličine ovog partnerstva. U delu „Naučene lekcije“ u nastavku teksta, kritički ćemo posmatrati činjenicu da smo naš inicijalni sastanak započeli bez prethodne odluke o upravljačkoj strukturi kojom ćemo se služiti da organizujemo naš rad. S druge strane, ispostavilo se da je problem kako da se nosimo sa tako velikim i raznolikim projektom pružio značajnu priliku mnogima koji su bili uključeni u partnerstvo da ponude svoja rešenja. Takođe smo bili svedoci kako se kvalitet saradnje menja i znatno napreduje tokom dvogodišnjeg trajanja projekta.

KAKO SMO ORGANIZOVALI NAŠ RAD

Iskoristili smo pristup zasnovan na posmatranju sistema koji se nalaze u prirodi, koji se zove [Model održivih sistema \(VSM - Viable Systems Model\)](#)*, da isprojektujemo organizacione strukture EPT-a. Na taj način smo obezbedili da rad Partnerstva bude podeljen među učesnicima i da postoji kohezija između grupa koje rade na različitim ciljevima.

“Sastanci su stvorili dosledne veze i među ljudima koji su nastavnici i medju onima koji se obučavaju da postanu nastavnici. Ova veze su pozitivne i na ličnom i na profesionalnom nivou.”

"Sastanci su stvorili dosledne veze i među ljudima koji su nastavnici i medju onima koji se obučavaju da postanu nastavnici. Ova veze su pozitivne i na ličnom i na profesionalnom nivou."

Inspiracija za postavljanje Modela održivih sistema (VSM), koji je prvo bitno razvijen od strane engleskog eksperta za kibernetiku u upravljanju organizacijama Staforda Bira (Stafford Beer), bili su izučavanje ekosistema i načina na koji mišići, organi i nervni sistem ljudskog organizma ostvaruju medjusobne interakcije. VSM se koristi kao sredstvo za dijagnostikovanje problema u društvenim organizacijama, kao i za to da pomogne da se poboljša njihovo funkcionisanje.

Na našem sajtu možete naći detaljniji opis toga kako smo VSM prilagodili potrebama Partnerstva.

KAKO SMO VODILI NAŠE SASTANKE

Formirali smo Tim za praćenje procesa EPT Partnerstva kako bismo osigurali da će se svaki zakazani sastanak održati i da će biti dobro vođen. Ovaj tim je pripremao svaki sastanak i bio domaćin svakog sastanka. U saradnji sa organizatorima skupa i koordinacionim timovima Tim za praćenje procesa je vodio svaku sesiju i za to koristio više tehnika i metoda aktivnog učenja. Mnogi od članova ovog tima imali su prethodno iskustvo u korišćenju Umetnosti organizovanja (Art of Hosting*) ili Umetnost mentorstva (Art of Mentoring*). Svaki metod koji je korišćen prethodno je bio svima dobro objašnjen kako bi se maksimizirao učinak na razumevanje i učenje kod učesnika. Za objašnjavanje, odnosno da osvestimo šta se dešavalо na nivou celog procesa, koristili smo tehniku koju smo zvali Momenat za tikvicu (Courgete moment).

Za detaljniji opis kako smo vodili sastanke Partnerstva [pogledajte naš sajt ovde](#).

RAZMENA MIŠLJENJA O OBRAZOVNIM STRUKTURAMA I NJIHOVOM POSTAVLJANJU

Važan cilj Partnerstva je bila i razmena ideja, poboljšanja i podrška stvaranju obrazovnih struktura za permakulturno obrazovanje u partnerskim zemljama.

Mala grupa ljudi radila je na tome da se olakšaju ovake komunikacije. Na početku rada Partnerstva oni su poslali upitnike za prikupljanje informacija o obrazovnim strukturama i o

putevima kojima se u partnerskim zemljama stiže do permakulturne diplome.

Na drugom EPT sastanku, održanom u Sloveniji, partneri su predstavili permakulturne **obrazovne strukture** u svojim zemljama, pa se one, za svaku od zemalja učesnica, mogu videti na našem [sajtu](#). Zatim smo upotrebili različite metode, kao što su **SWOC*** analiza i **Analiza potreba i prinosa (Needs and Yields)** u cilju boljeg razumevanja i poređenja različitih pristupa permakulturnom obrazovanju. Uživo je demonstriran primer puta kako se do permakulturne diplome dolazi u Portugaliji.

Pred kraj rada Partnerstva, ponovo su uradjeni intervjuji sa svima koji su popunili upitnik 2012. godine, sa ciljem da se isprati **evolucija** koju su obrazovne strukture postigle tokom dve godine. Konstatovana brzina napretka bila je jedan od razloga što smo se odlučili protiv pravljenja jedne brošure kojom bismo predstavili sve obrazovne

strukture. EPT je toliko ubrzala promene u zemljama članicama da se fleksibilniji format prezentacije činio prikladnjim.

Na našem sajtu, na stranici Obrazovna struktura, nalaze se linkovi ka zbirnim rezultatima i njihova tumačenja. Sa ove stranice se ide na stranice po zemljama. Za svaku zemlju, jednu ili više permakulturnih organizacija predstavile su svoje **obrazovne strukture**. Tu je i online formular, pa organizacije koje još uvek nisu zastupljene na sajtu mogu naknadno dostaviti svoje podatke. Svi učesnici mogu podatke naknadno menjati u skladu sa tekućim promenama.

I velike i male permakulturne organizacije koje učestvuju u projektu, kao i učesnici pojedinci koji

nisu bili podržani od strane svojih nacionalnih organizacija, imali su veliku korist od razmene informacija sa ostalim profesionalcima. Zemlje poput Finske, Bugarske, Holandije i Češke su započele da rade na stvaranju nacionalnih organizacija i uspostavljanju obrazovnih struktura. Formiranje tandem-a nastavnika i grupa nastavnika sa nacionalnim i evropskim kolegama bilo je važan rezultat za sve EPT zemlje i učesnike.

Činjenica da postoji velika raznolikost pristupa i obrazovnih struktura u Partnerstvu bila je cenjena od strane učesnika i sve vreme posmatrana kao prednost, a ne kao problem.

PRODUBLJIVANJE ZNANJA O PERMAKULTURI OBILASKOM USPEŠNIH PROJEKATA

Za naše sastanke odabirali smo mesta koja su istovremeno pogodna i za sastanak i interesantna za obilaske okoline u cilju unapređenja znanja i sticanja praktičnih iskustava u vezi osnova ekologije, samoodrživosti i primjenjenog permakulturnog projektovanja u različitim klimatskim i društvenim uslovima. Ovakve prilike za učenje i posete bile su izuzetno inspirativne, a inspiracija za nastavnika znači i njegovu veću sposobnost da inspirišu i učenike.

Ponovo sam mnogo naučila i bila veoma nadahnuta od strane drugih nastavnika i organizacija. To me inspirisalo da rekonstruišemo proces dobijanja diploma u Skandinaviji, a mislim da je to bio baš veliki korak.

Da bi ova saznanja bila na raspolaganju i onima koji nisu mogli da prisustvuju sastancima, napravili smo manju grupu koja se bavila prezentacijom informacija o lokacijama i projektima koji su nas ugostili. Ova grupa je, na osnovu **upitnika**, intervjuisala predstavnike svakog takvog projekta i prikupljala mišljenja od onih koji su ga posetili

Kao rezultat je nastao Pregled primjenjenog permakulturnog dizajna koga čine sedam izabranih projekata iz sedam evropskih zemalja (Nemačka, Slovenija, Portugalija, Britanija, Španija, Danska i Bugarska).

Ciljevi, prosti ali moćni, bili su unapred dogovoren. To je bilo je dobro jer smo imali nešto konkretno i zajedničko da radimo. Umrežavanje, koje je najvredniji rezultat svega, dešavalo se kao sporedna stvar, a dešavalo se stvarno. Bilo je dobro i to što smo imali redovne sastanke, na stvarnim permakulturnim lokacijama.

Oni se mogu naći na našem sajtu pod naslovom Najbolje prakse (Best Practice), a ovde su linkovi na njih:

- [Gastwerke in Escherode \(Nemačka\)](#)
- [Ekokmetija Pri Sustarju in Hotemaze \(Slovenija\)](#)
- [Quinta do Vale da Lama in Odiáxere \(Portugalija\)](#)
- [UK Permaculture Association in Leeds \(Velika Britanija\)](#)
- [Mas Franch in Girona \(Španija\)](#)
- [Friland in Feldballe \(Danska\)](#)
- [Ecocamping Batak in Tsigov Chark \(Bugarska\)](#)

Vođeni ovim zaključili smo da postoji potreba da postoji više mesta koja bi bila primeri primenjene permakulture i istovremeno delovale kao edukacioni centri i centri umrežavanja, i da postoji potreba za bolji pristup informacijama o ovakvim centrima.

[LAND mrežu Permakulturne Asocijације UK](#) videli smo kao dobar primer da se umrežavanje podigne na sledeći nivo. Posetite njihov sajt za više informacija. Grupa za najbolja rešenja preporučila je da se pokrene sličan projekat umrežavanja na evropskom nivou. Ovakav rad je zaista i započeo [predlogom projekta PLANT*](#), koji predstavlja proširenje projekta LAND u Evropi.

Bili smo u potrazi i izvan Evrope. Tražili smo održive projekte na južnoj polulopti, da vidimo šta se može naučiti od njih, i podeliti sa njima. U tu svrhu preporučujemo vebajt i izložbu [Do ut des](#) (na novolatinskom: ja dajem zato da i vi možete dati) nemačke nevladine organizacije Južne mreže za životnu sredinu i razvoj [SONED](#).

RAZUMEVANJE I DISKUSIJA O FORMATU I PROGRAMU KURSA

Sadržaj koji se uči na Permakulturnom Dizajn Kursu (PDC)* bazira se na Priručniku za permakulturnog dizajnera (Permaculture Designers' Manual), koji je 1988. godine napisao i objavio Bill Mollison.

Od tada do danas permakultura se primenjivala u mnogim novim oblastima, pa danas ima veći opseg primene nego u to vreme. Istovremeno postoji rastuća briga o tome da li je kvalitet onoga što se uči na Kursu za permakulturni dizajn (PDC) i u drugim sličnim formatima kurseva, na dovoljno visokom nivou.

U okviru EPT Partnerstva dogovoreno je da, svi zajedno, raspravljamo o nastavnom planu i programu PDC-a i o standardima permakulturnog obrazovanja uopšte i da je to važan deo našeg posla. Očekujemo da se kroz postupke učenja jednih od drugih i kroz povezivanje kvalitetnih ponuda obuke za permakulturu može postići visok standard nastave.

Da bi podržala ovaj proces radna grupa se usmerila na utvrđivanje šta se među permakulturnim nastavnicima, učesnicima, smatra jezgrom plana i programa jednog PDC-a, pa je rađeno istraživanje na ovu temu. Kao osnova za poredjenje uzet je [nastavni plan i program](#) za PDC Permakulturne asocijacije UK. Istraživanje je pokazalo da postoje regionalne razlike u temama, kao i to da postoje i dodatne teme koje su sami nastavnici razvili.

Nakon toga smo razmatrali kako da u različitim organizacijama podstaknemo diskusiju na temu šta je to jezgro nastavnih planova i programa i koje korake treba preduzeti da se ta diskusija podstakne.

Da bi se omogućilo nastavnicima da sami odluče o tome koji format kursa najbolje odgovara sadržaju koji oni žele da isporuče i da sami naprave raspored časova, ova radna grupa je organizovala i razmenu informacija o formatu i rasporedu časova za kompletan PDC, uvodne kurseve, radionice i specijalizovane kurseve. Oni su takođe prikupljali i mišljenja za i protiv svakog od ovih formata. Izvestan broj [rasporeda časova](#) možete naći na našem sajtu.

UVEŽBAVANJE NASTAVNIH METODA

Jedan od glavnih razloga za stvaranje EPT Partnerstva bio je da se proširi skup metoda koje permakulturni nastavnici koriste da prezentiraju sadržaj obuke i da se na taj način bolje zadovolje potrebe učenika.

Metode koje smo koristili na ovim sastancima proširile su naše mogućnosti da držimo efikasne kurseve u zemaljama iz kojih dolazimo. Ovo je posebno bilo korisno za predstavnike zemalja u

kojima nastava permakulture tek počinje. Na primer, novi nastavnici su od iskusnijih nastavnika mogli da nauče kako da prepoznaju različite stilove učenja kod svojih učenika i kako da ih uzimaju u obzir. Isto tako vežba o tome kako

Veštine koje smo unapredili uključuju organizacioni dizajn (npr. VSM), interpersonalne veštine, dinamiku grupe, međunarodno organizovanje, upravljanje događajima i interkulturno učenje.

Permakulturni nastavnici su sada mnogo povezaniiji. Svi su imali priliku da upoznaju nova znanja i veštine, a partnerske organizacije su bile u stanju da uporede ideje i modele rada, što je i bio krajnji cilj partnerstva.

da se koristi Tematski specifični rečnik dala nam je neke nove poglede na nastavu permakulture .

Raznovrsnost novih i kreativnih nastavnih i upravljačkih metoda, koje su prikazivane i demonstrirane, značajno je ojačala prezentacione mogućnosti učesnika EPT-a. Dosta toga je bilo prvi put prezentirano na sastanku u Lidsu, recimo tehnologija Otvoreni prostor (Open Space), tehnike Pripovedanja (Storytelling), a tu je bila i diskusija o mogućnostima pripravničkog staža za nastavnike početnike. Fokus jednog sastanka u Španiji bilo je sprovođenje

[Mikronastave \(Microteaching\)](#), a sesije koji su u okviru tog sastanka pred svim ostalim učesnicima snimane, obradjivane i podignute na YouTube možete naći u [Priručniku za nastavnike \(Teacher's Handbook\)](#) na EPT sajtu, uključujući i planove sesija koje su odgovarale tim sesijama mikronastave.

Na svim ovim sastancima nastavnici i nastavnici pripravnici su imali više prilika da vežbaju razne metode nastave i vodjenja sastanaka i predavanja, uz stalnu podršku i u sigurnoj okolini koju čine ostali nastavnici. Bilo je i mnogo mogućnosti da se u malim grupama primene novonaučene veštine.

"Naučio sam puno o izazovima koje imaš kada si član grupe ljudi koja se stalno menja: neki se vraćaju, neki ne. Ja sam ohrabriao ideju da budemo u stanju da se bavimo sa što je više stvari, a da istovremeno budemo i otvoreni sve vreme za novodošle ljudi. Naučio sam i vrednost integracije: Oni koji su se brzo uklopili u Partnerstvo uživali su i radili mnogo bolje od onih koji nisu."

IGRICE SA TUMAČENJEM ULOGA KAO METOD UČENJA U PERMAKULTURI

Tim sastavljen od učesnika iz Bugarske, Holandije i Velike Britanije radio je na razvijanju koncepta **Igrica tumačenja uloga (Role Playing Game)** kao novim metodom učenja u permakulturnom obrazovanju. Ideja je da se, za učenje novih veština i stavova, iskoristite efekti uživljavanja u **igru** u bezbednom okruženju virtuelnog sveta igre. Grupa je razvila nekoliko igara. Istraživala je i igrice koje se igraju za stolom i igrice koje se dešavaju na elektronskim ekranima. Neke od prikazanih igrica su bile zasnovane na postojećim igricama tumačenja uloga, kao što su "Pathfinder" i "Settlers of Catan".

Razvoj igrica će se nastaviti i nakon prestanka perioda finansiranja EPT Partnerstva. Koncept Opisa uloge (Character sheet) iz Igrica tumačenja uloga adaptiran je kao metod za definisanje profila studenata i profila nastavnika, odnosno njihovih sposobnosti, veština, znanja i stavova".

DISKUSIJE O PROŠIRIVANJU UČEŠĆA RAZLIČITIH STRUKTURA DRUŠTVA

Permakulturno obrazovanje bi trebalo da bude dostupno svima, ako mi, permakulturni nastavnici, stvarno imamo za cilj da usmerimo društvo ka novom načinu razmišljanja i delovanja u bliskoj budućnosti. Zato je veliko pitanje i pravi izazov: "Kako da se dopre do što je moguće više različitih grupa u društvu".

Činjenica je da smo od samog početka Partnerstva postavili pitanje kako možemo izaći i izvan uobičajenih ciljnih permakulturnih grupa, a to se vidi i u sledećem citatu iz [Prijave](#), iz dela formulara koji se zove Obrazloženje: "Demografski profil polaznika na permakulturnim kursevima u zapadnim zemljama ima dobru raznolikost što se tiče starosti i pola učesnika, ali teži tome da nesrazmerno budu zastupljeni predstavnici srednje klase i belci. Izazov je da se proširi učešće i da kursevi privlače učesnike tako da njihova struktura ravnomernije odražava socijalnu, etničku i ekonomsku mešavinu stanovništva Evrope i da se promovišu različitosti unutar permakulturne zajednice". Otuda je jedan od ciljeva ovog projekta bio: "Promovisanje kulturne razmene, raznovrsnosti i uključivanja u permakulturalnu mrežu, kao i da se razmenjuju informacije o tome kako da se proširi učešće različitih struktura u permakulturnoj obuci."

Očigledno je da različite strategije mogu i treba da se koriste da bi se dosegnule različite ciljne grupe poput nezaposlenih ili lica sa posebnim potrebama. U cilju istraživanja ovih pitanja i da bi se došlo do odgovora na njih, fokus **šestog EPT sastanka** u Danskoj bilo je **proširivanje učešća**.

Smatrali smo da su veličina i značaj pitanja učešća bili prilično nejasni pre ovog sastanaka. Isto se odnosi i na niz strategija i već postojećih rešenja uobičajenih među premakulturnim nastavnicima. Zato smo sproveli početna istraživanja kako bismo dobili pregled stanja u zemljama iz kojih su EPT partneri.

Na osnovu rezultata ovog istraživanja postavili smo planove za EPT sastanak u Danskoj i odabrali strategije koje su po prvi put bile predstavljene na ovom skupu. Potom su učesnici raspravljali o njima u malim grupama. Rezultati ove sednice su objavljeni u posebnom odeljku na našem sajtu posvećenom [proširenju učešća](#) (Widening Participation).

OBJAVLJIVANJE PRIRUČNIKA ZA NASTAVNIKE

Prvobitni program permakulturalnog obrazovanja, iz osamdesetih, osmišljen je kao niz predavanja o različitim bitnim temama, koje su predstavljene u integriranom kontekstu. Od 1980. na ovamo, kao osnovne metode rada uključene su i igre, praktične vežbe, kreativni i dramski izraz i razmišljanje i dijalog.

Učenje kroz rad (ili aktivno učenje) je takođe steklo značaj kao pedagoški princip, a rad zasnovan na zapažanjima sa terena da bi se dopunile apstrakcije i teorija, postao je osnovni

Praktični rad na dizajnu u Portugaliji

didaktički princip. Tu su i kretanja ka uopštenijim dizajnerskim teorijama i praksama, kao što su slučajna okupljanja i dizajn okupljen oko akcije.

Prvobitno smo nameravali da objavimo štampanu verziju Priručnika za nastavnike (Teachers Handbook), sa idejom da sadrži sve te najnovije pedagoške ideje, metode, nastavne planove, programe i strategije za proširivanje učešća. Ali dok smo mi pokušavali da se dogovorimo o detaljima takvog priručnika desilo se da smo

"Bilo nam je potrebno dosta vremena da razumemo i primenimo model održivih sistema na ispravan način. Posebno je onima koji nisu prisustvovali ranijim sastancima bilo teško da se prilagode tom novom modelu rada. Imao sam osećaj da nismo u potpunosti razumeli ulogu primarnih aktivnosti (definicija šta su to primarne aktivnosti je deo Modela, primedba prevodioca) što ne treba vezivati za pojedince, a onda su me te iste primarne aktivnosti "povukle" na kraju. Bilo je izazovno i to da, između sastanka, ostanete u vezi sa radom personalnih asistenata (PAs), ali je zato distribuiranje opterećenja između koordinacije, procesa i postizanja ciljeva funkcionalno veoma dobro, i na sastancima i između njih. U principu, ja se sada osećam dobro koristeći ovaj model, pre svega za velike i stalno promenljive grupe ljudi kao što je naša."

promenili pristup celoj stvari i da smo se odlučili za dinamičan onlajn "priručnik" koji će nastaviti da raste i da se poboljšava. Smatrali smo da je takav priručnik mnogo primereniji i više zadovoljavajući proizvod od statičkog priručnika. [Priručnik za nastavnika](#) na našem sajtu, permateachers.eu, je živa, kolaborativna publikacija (trenutno sa osam administratora i preko šezdeset urednika) sa rastućom količinom materijala iz [pedagogije, didaktike, nastavnog plana i programa](#), uz višejezični rečnik izraza i dodatne materijale za dalje čitanje.

Permakulturalni nastavnici mogu dodati svoje materijale kao svoj doprinos u Priručnik, a mogu i besplatno koristiti priloge svojih kolega po principima licence Creative Commons BY - SA 4.0. U mnogim prilozima nastavne metode i predmeti predstavljeni su ili preko videoa i intervjuja, ili kao prezentacije koje se mogu preuzeti sa interneta (PDF ili druge vrste), odštampati i podeliti kao materijal za učesnike kursa.

Model održivih sistema je bio dobar izbor i mnogo sam naučio o njemu, ali bi mi trebalo još vođene prakse da se sasvim naviknem na njega. Međutim sve ovo izgleda kao savršen model za rad u velikom timu, na velikim udaljenostima, pri čemu tim radi na složenim zadacima, na nehijerarhijski način.

(ISPRAVAN) ŽIVOT

Termin Ispravan život (Right Livelihood) potiče iz Budizma i "znači da praktikanti ne treba da se bave zanimanjima ili delatnostima koje, direktno ili indirektno, dovode do štete drugim živim bićima". Ovo je u skladu sa permakulturnom etikom, pa ne čudi da je 1981. godine Bilu Molisonu dodeljena Nagrada za ispravan život (Right Livelihood Award) za njegov rad. Istovremeno, sredstva za život (na engleskom se takođe kaže livelyhoods, p.p.) su ono od čega se živi. I permakulturalni nastavnici moraju, kao i svi drugi, da imaju neku vrstu zarade za život. Uključivanje naših životnih potreba u naš dizajn, da bi se profesionalizovao naš rad, i uzimanje u obzir globalnih implikacija tih potreba su zaista permakultura i ispravan život u akciji.

Ovim temama smo se bavili tako što smo pravili intervju u kojima smo pričali naše sopstvene male priče o načinu na koji živimo. Napravili smo upitnik za intervju, da svako ispriča svoju ličnu priču kao aktivni permakulturista: Kako zarađujete za svoj život od permakulture? Šta radite? Podučavate, projektujete, izgradujete zajednice? Kako povezujete vaš rad i permakulturalnu etiku i principe? Možete li da preživite samo od svojih permakulturalnih aktivnosti?

Ova grupa se bavila životom nastavnika i ustanovljena je sa idejom da pronađe dobre primere takvog života, da ih sa svima podeli i da pruži neku vrstu inspiracije i izvesnosti da permakultura može biti sastavni deo našeg celokupnog života. Prikupljene priče se takođe nalaze na našem sajtu.

KREIRANJE JAKE MREŽE PERMAKULTURNIH NASTAVNIKA ŠIROM EVROPE

Glavni cilj Partnerstva, stvaranje Evropske mreže permakulturalnih nastavnika, postignut je veoma rano, jer je veličina ovog projekta odmah podstakla zajednički rad i saradnju. To što smo bili u mogućnosti da se redovno sastajemo tokom dve godine formiralo je važnu osnovu na kojoj se ova saradnja može i nastaviti. Tako je, pored metoda i nastavnih tehnika koje su razmenjivane za vreme sastanaka, kreirana i snažna društvena i profesionalna mreža zasnovana na vezama, kako ličnim tako i medju organizacijama. Ova mreža služi kao snažan temelj za mogućnosti da se nastavnici početnici povežu sa iskusnim mentorima, kao i za nove nastavnike da jedni drugima pruže podršku dok napreduju u svom radu.

Mogućnosti da ljudi postanu familijarni sa postojećom organizacionom strukturu u zemljama u kojima su uspostavljeni permakulturalni nastava, proces dobijanja diplome i treninzi nastavnika predstavljala je dragoceni uvid za budući razvoj takvih sistema i u zemljama u kojima strukturirani sistem još uvek nije ili nije bio uspostavljen. Takodje i onlajn resursi nastali tokom ovog procesa obezbeđuju dobru bazu za razmenu veština, uspešnih praksi i pedagoških znanja. Na takvim jakim temeljima ova mreža će moći da raste i traje i u budućnosti.

Kreativno akcionalo učenje

4. Šta se dešavalo na sastancima EPT?

Tokom perioda u kome je EPT bio finansiran imali smo sedam velikih skupova, u različitim zemljama. Na ovim sastancima okupljalo se u proseku u proseku 45 ljudi iz 18 zemalja da rade na temama vezanim za EPT. Druge vrste okupljanja (npr.bilateralne ili vezane za određene teme) su takođe bile održavane. Evo pregleda gde smo se sve sastajali i šta se sve dešavalo na ovim sastancima.

NEMAČKA

Raznolikost & prilagođavanje

Početni sastanak EPT partnerstva održan u eko-selu i [osmišljenoj zajednici GASTVERKE](#) u Ešerodu, u Nemačkoj, u avgustu 2012. godine. To je bilo odmah nakon Evropske permakulturne konvergencije, pa da je mnogi učesnici iskoristili priliku da doputuju nešto ranije, da učestvuju u Konvergenciji, da slušaju veliki broj govornika i prisustvuju radionicama koje su bile ponuđene. Izmedju Konvergencije i našeg sastanka obišli smo grad Kasel gde se održavala svetski čuvana izložba moderne umetnosti [dOCUMENTA \(13\)](#).

Na samom EPT sastanku postavljeni su osnovni temelji partnerstva i njegovih radnih struktura. Nakon prezentacije Modela održivih sistema (Viable Systems Model) koju je održao Dejvi Filip iz EPT partnera [Cultivate](#) iz Irske, odlučili smo se da napravimo baš [takvu organizacionu strukturu](#). Identifikovali smo radne grupe koje su nam bile potrebne da podelimo rad na ciljevima i zadacima Partnerstva i da razvijemo različite materijale koje smo imali na umu.

SLOVENIJA

Koliba u Trenti, Slovenija

Drugi sastanak je bio dva meseca kasnije, u oktobru 2012. u Trenti, u Sloveniji, i bio je fokusiran na [obrazovne strukture](#): Kako partnerske organizacije organizuju obuku i koje su mogućnosti za permakulturalnu obuku u njihovim zemljama? Uz prezentacije puteva do diplome u različitim zemljama, analizirali smo i koliko ta rešenja dobro rade koristeći SWOC analizu (SWOC: Strength, Weaknesses, Opportunities, Constraints and Solutions / snaga, slabosti, mogućnosti , ograničenja i rešenja). Pored toga kreirali smo i mapu uma (mind map) kojom prikazali moguće željene formate i strukture Priručnika za nastavnike. Radili smo i na viziji projekta EPT: šta nas spaja i šta želimo da postanemo u budućnosti.

Tokom ovog sastanka smo imali i prezentaciju o putu prema diplomi koju je održala Helder Valente, koja je ponudila detaljan uvid u sistem koji se koristi u Portugaliji.

Mesto održavanja, koliba [Trenta Lodge](#) u [nacionalnom parku Triglav](#), bilo je lepo mesto za sastanak. Jedan od obilazaka tokom ovog sastanka bila je šetnja kroz nacionalni park sa rendžerom, koji nam je pomogao da razumemo predeo i istorijske događaje u tom delu Slovenije.

Poslednjeg dana išli smo u posetu [Pčelarskom muzeju u Radovljici](#), gde nam je prestavljena kranjska pčela, geografski najraširenija autohton slovenačka sorta domaće životinje, koja je prisutna na svim kontinentima.

Poslednja stanica turneje bila je permaculturna organska farma kod Šuštara koja praktikuje Poljoprivrednu podržanu zajednicom (Community supported agriculture). Posle ovog sastanka održavala se slovenačka permaculturna konvergencija i sastanak domaćih permakuturnih nastavnika o diplomi.

PORTUGALIJA

Na trećem sastanku, u martu 2013., svi partneri su se okupili u Obrazovnom centru za održivost, [Vale da Lama](#). Ovde su glavne teme razmene informacija bile sadržaj i nastavni program: o kojim pojmovima i temama nastavnici predaju na svojim kursevima i kakav je format njihovih kurseva?

Tokom sastanka smo imali nekoliko prezentacija, a i gostujuće predavače. Jan Mulreani iz Velike Britanije je govorio o permakulturalnom obrazovanju i o Open College Network-u u UK.

Portugalija: program i sadržaj

Uwe Heitkamp and João Gonçalves prikazali su svoj filmski projekat "Revolucionarni putevi - pešice do kraja sveta" (Revolutionary Roads - On Foot To The End of The World), o 328km dugoj šetnji duž Portugala. Ana Digon Elsden iz Regen Ag Iberica je pričala o holističkom menadžmentu.

Što se tiče poseta okolini obišli smo Portimao muzej, koji prikazuje šta se dešavalo u regionu u poslednjih 5000 godina, a posebno nam je bio interesantan uspon i pad ribarske industrije u regionu. Obišli smo i Varzea da Goncalia i njihov permakulturni projekat. Neki od EPT učesnika su otišli i u čuveno eko selo Tamera, u kome je, tokom poslednjih godina, implementiran ogroman projekat prikupljanja vode u predelu.

Pre ovog sastanka održano je veliko nacionalno okupljanje u vezi dodelje permakulturnih diploma.

VELIKA BRITANIJA

U maju 2013. je u Lidsu (Velika Britanija) održan naš četvrti sastanak, i to u Headingly Enterprise and Arts Centre (Heart). Ovde smo govorili o negovanju učenja: kako učenje funkcioniše i koje metode i pristupe nastavnici koriste da predstave sadržaj? Dosta Open Space vremena je korišćeno da se, u malim grupama, predstave i podele razna iskustva. Sastanku su dodati i razgovori o pedagogiji, a uvedeno je i Vreme za tikvicu (Courgette moment), što je značilo da voditelji

"Priprema je projekat koji je nastaje kada projekat započnemo. Posvećenost je precenjivanje raspoloživog vremena i raspoloživih resursa"

obustave ono što se trenutno dešavalo kako bi objasnili šta treba dalje da se radi i zašto .

Ovaj sastanak obogatila je i večernja prezentacija ljudi iz permakulturne mreže Lidsa: Suzi High koja je govorila o dizajnu njene permakulturne kuće, zatim Alan Tornton koji je govorio o LAND mreži u Velikoj Britaniji, kao i predstavnik centra Heart koji je predstavio rad ovog biznisa koga vodi zajednica. Pozvali smo i Jon Valker da održi radionicu o Modelu održivih sistema (Viable Systems Model), kako bi nam pomogla da efikasnije koristimo ovaj postupak.

Lokalna razgledanja su nas odvela do Offshoots permakulturnog projekta, zajedničke baštne koja je deo mreže LAND centara u Velikoj Britaniji, kao i do permakulturnog projekta Edibles. Pre našeg sastanka u Lidsu je bio i dvodnevni trening za nastavnike koji je vodio Looby McNamara iz Designed Visions.

ŠPANIJA

Peti sastanak je organizovan u septembru 2013 na dva mesta: u severnoj Španiji i u Barseloni. Kombinacija sesija o mikronastavi (microteaching) i diskusija o sadržaju Priručnika za nastavnike bili su u fokusu ovih sastanaka. Sesije mikronastave

"Skype sastanci kojima prisustvuje više od 6 ljudi su zaista izazov. Mislim da nisu previše funkcionalni zbog previše problema koji nastaju oko učešća ljudi i zbog problema sa vezama. Možda Skype sastanci sa maksimalno 6 osoba mogu biti efikasniji."

su donele puno saržaja u Priručnik za nastavnike na vebajtu i pomogle da razumemo kako se može napraviti predavanje tako da možemo da ga i gledamo i da ga slušamo.

Mesto dešavanja je bila [Mas Franch](#), neprofitna kooperativa koja se fokusira na održivi način života i na transformativno obrazovanje. Za vreme ovog sastanka imali smo dva gosta predavača: Jordi Pigem koja je govorila o paradigmi promene i Jon Walker koji nam je ponudio radionicu o modelu održivih sistema (Viable Systems Model).

Što se tiče poseta išli smo u [Ecollavors Seed Bank](#) koja ima impresivnu kolekciju semena i produktivnu baštu; do [Permakulturu Montsant](#), vodeće katalonske permakulture u polusuvoj oblasti; do [Can Masdeu](#), nekada bolnice za leprozne koja je pretvorena u osmišljenu zajednicu sa permakulturnom baštom i aktivnostima za lokalno stanovništvo; do [AureaSocial](#), složenog projekta koji promoviše zdravlje, hranu, politički angažman i jednake mogućnosti za sve; i na kraju do [RAI](#), udruženja koje promoviše obrazovanje, umetnost i politički angažman.

Ovaj sastanak je ponovo pratila obuka nastavnika, koja je održana nedelju dana pre sastanka EPT, od strane dugogodišnjeg permakulturnog nastavnika iz Australije [Rouzmeri Morou](#).

DANSKA

Tokom šestog sastanka u Frilandu, u Danskoj, u maju 2014. godine, Partnerstvo se koncentrisalo na pripremu rezultata i tekstova za online objavljivanje. Fokus ovog sastanka bilo je

proširenje učešća u tada marginalizovanim grupama, što je opet uključivalo rad u malim grupama sa interaktivnim pristupom i širok spektar ciljnih grupa koje su bile adresirane.

Mesto održavanja ovog sastanka, osmišljena zajednica i eko-selo [Friland](#), bilo je inspirativno. Njen osnivač, Steen Meler, nas je poveo u obilazak svojih inovacija, uključujući inovativnu raketnu peć, fabriku za prefabrikaciju kuća od bala slame i plastenik sa tretmanom crne otpadne vode.

Veoma poseban događaj na ovom sastanku bila je akreditacija permakulturog seoskog domaćinstva [Permakulturhaven Myrrhis](#), sa sedištem u Friland-u, u Dansku LAND mrežu. Posete tokom ovog sastanka obuhvatale su i obilazak eko-sela Friland, vožnju biciklom do Kalo Slotsruin i posetu ovom istorijskom sajtu, obilazak [Bihaven 2200](#),

projekta otvorenog zajedničkog permakulturnog vrta u centru Kopenhagena (koji je deo danske LAND mreže) i [Kristianije](#), samoupravne zajednice sa 800 stanovnika, takođe u centru Kopenhagena.

Deo grupe otišao u Švedsku u posetu [Holma Forest Garden](#), staroj narodnoj visokoj školi, i u njenom šumskom vrtu koji održava zajednica, a i u šumski vrt Mulberry Hill, novi šumski vrt na brdu na kraju Malmea, pri čemu su oba podržana od strane poznatog švedskog permakulturaša Esbena Vandta.

BUGARSKA

Poslednji iz naše serije finansiranih EPT sastanaka odveo nas je u [eko-kamp Batak](#) u Bugarskoj u julu 2014. godine. Grupa mladih bugarskih dobrovoljaca učestvovala je u besplatnom PDC kursu i u zamenu za to napravila permakulturalni dizajn za mesto događaja i zajedno sa organizatorima obavila sve priprema za dogadjaj.

Tokom ovog sastanka EPT Partnerstvo se završilo. Ocenjivali smo naš rad, razgovarali o mogućnostima za budućnost i pripremali prezentacije naših rezultata na [Evropskoj permakulturalnoj konvergenciji](#). Konvergencija se

dešavala u isto vreme sa EPT sastankom i prisustvovalo joj je oko 250 permakulturalnih aktivista i nastavnika iz zemalja širom Evrope (a i šire), a obogaćena je velikim brojem radionica pod vođstvom preko 100 učesnika koji su koristili Open Space.

Izmedju dva sastanka posetili smo lokalnu šumu i išli u obližnji [park iz pliocena](#) u kome se nalaze kosti životinja koje su na toj teritoriji živele pre 5 miliona godina. Pored toga dosta učesnika je posetilo zemljano kuću koju je izgradio jedan od članova bugarskog Udruženja za gradnju prirodnim materijalima.

Razgledanje šumskog vrta u LAND centru u Danskoj

5. Naučene lekcije

Na samom kraju, a i posle svakog sastanka, pitali smo učesnike kroz upitnike i tražili povratne informacije. Evo šta smo naučili iz opsežnog upitnika koji je većina učesnika EPT popunjavalna. Ovde želimo da podelimo naša iskustva sa širom publikom, ne bismo li svi nešto naučili iz našeg iskustva. Prošireni članak sa citatima možete naći na našoj web stranici.

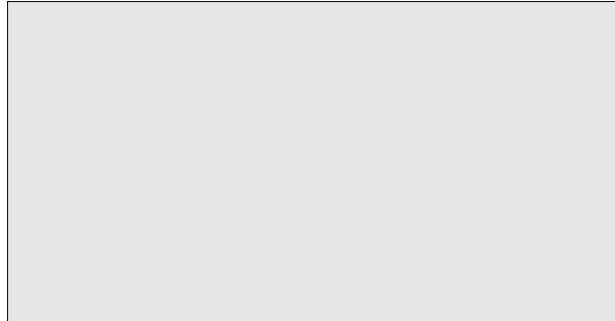
EPT PARTNERSTVO: PRIČA O EVOLUCIJI

Od sastanka do sastanka imali smo stalna poboljšanja u samo-organizovanju programa, rasporeda, u procesu rada i u vođenju sastanaka. Efikasnost rada radnih grupa se povećavala, kao i naše sposobnosti da radimo i izmedju sastanaka, da budemo u kontaktu, da budemo fokusirani i produktivni.

Mnogi su primetili da su se dinamika i atmosfera razlikovali od sastanka do sastanka. Upitnik nam daje detaljniji uvid u podatke, pa po našoj proceni definitivno postoji pad ocene za organizacionu strukturu, produktivnost i efektivnost sastanaka

koji su održavani u Sloveniji i Portugaliji. Više od polovine učesnika ocenilo je ove sekcije kao nedovoljno/prosečne dobre, dok su sastanci u Velikoj Britaniji, Španiji i Danskoj, dobili vrlo dobru ocenu.

S obzirom da smo zajedno prolazili kroz ovaj pad ocena i zajedno radili na teškoćama i sa izazovima u organizovanju ovako velike i raznovrsne grupe ljudi, postizanje kohezije u okviru cele mreže predstavlja zajednički uspeh koji doprinosi znatnom jačanju Partnerstva.

ŠTA BI TREBALO URADITI DRUGAČIJE SLEDEĆI PUT?

Raznovrsnost i broj ljudi uključenih u Partnerstvo, bili su sami po sebi izazov koji je značio teškoće koje pre početka nismo mogli da zamislimo. Bilo bi korisno da smo pre prvog sastanka odlučili o sledećem:

- kako će Partnerstva i njegov rad na ispunjenju ciljeva biti strukturirani;
- kako će rezultati biti prikupljeni i koliki ćemo kapacitet imati da ih obradimo;
- kako će neslaganja do kojih dolazi biti rešavana;

Iako je već na prvom sastanku doneta odluka da se koristiti VSM model, većina učesnika nije bila familijarna sa njim, a upoznali su se sa modelom u toku prve polovine trajanja Partnerstva, pa to je oduzelo dosta vremena.

U svakom slučaju, postavljala su se pitanja na dva različita nivoa: nivoa organizovanja permakulturnih i srodnih predavanja i nivo koji se odnosi na sam proces predavanja permakulture. Na sastancima, učesnici su obično pokazivali da dolaze iz jednog od ta dva nivoa. Neki su bili koordinatori projekata i zainteresovani za stvaranje dobrih uslova (strukture) za međusobnu saradnju, kako bi se postigli ciljevi Partnerstva. Drugi su polazili od svog iskustva permakulturnog predavača, i bili uglavnom zainteresovani samo za razmenu nastavnih veština i obrazovne prakse.

Slično tome još jedna od velikih naučenih lekcija, na osnovu iskaza učesnika, odnosila se na upotrebu VSM modela kao načina organizovanja rada, odnosno radne strukture. Ljudi su se podelili u smislu osećanja oko efektivnosti upotrebe ovog modela. Učesnici zainteresovani za razmenu metoda i veština podučavanja permakulture osećali su se frustrirano mnogim diskusijama o VSM modelu, dok su oni koji su bili koordinatori projekta bili u potrazi za dobrim srednjim putem između rada na predmetima i toga da se da se osigura ispunjenje ciljeva projekta. Ovi drugi su mogli i jasnije da naglase kolika je vrednost za nastavnike da pokupe

Primer Open Space matrice

sekundarna znanja koja dolaze iz poboljšavanja veština upravljanja projektima, unutrašnje organizacije i izgradnje zajednice. A da je ovaj korak bio napravljen ranije to bi dovelo do premoćavanja jaza koji se pravio i doprinelo klimi boljeg međusobnog razumevanja i uvažavanja.

Međutim većina učesnika je negde na dve trećine projekta smatrala da je bilo dobro što smo diskutovali o VSM modelu i, što je još važnije, došla do shvatanja da VSM model doprinosi da se ostvare željeni rezultati. Među učesnicima koji su odgovorili na pitanja iz upitnika preovlađuje mišljenje da bi bilo koji predlog ka nekom radnom modelu naišao na otpor dela grupe i da bi predstavljao podjednako veliki izazov za rešavanje.

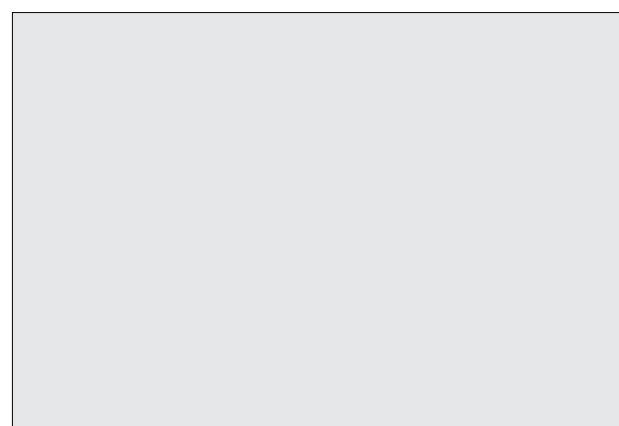
Postavljalo se i pitanje vremenskih ograničenja. Trebalo nam je dosta vremena da bismo shvatili koliko nam vremena treba da bismo organizovali rad Partnerstva sa tako velikim brojem raznolikih učesnika u celinu koja je spremna za produktivni rad. Postavljanje organizacione strukture je takođe trajalo duže nego što smo prepostavljali.

U međuvremenu se pokazao još jedan izazov: da se odrade poslovi koji su bili predviđeni da se urade između sastanaka. Posvećenost radnih grupa tome da obave svoje zadatke zavisila je pre svega od njihovog sopstvenog razumevanja sopstvenih zadataka, a sve radne grupe nisu formirale efektivan sistem za praćenje toga šta se dešavalо i šta je odlučeno tokom sastanaka. To je kao posledicu imalo to da je pred sam kraj ostalo dosta neurađenog posla od strane nekih radnih grupa, što je onda postalo značajno opterećenje za te radne grupe da finalizuju sve poslove potrebne da se ispunjene ciljevi EPT. A onda se to prenelo i kao povećano opterećenje na one čiji je zadatak bio da obrade rezultate rada radnih grupa i da se sve publikuje.

Deo teškoća sa kojima su se radne grupe suočile

predstavljaо je i jedan element dizajna samog Partnerstva, a to je prisutnost i sudelovanje velikog broja novodošlih učesnika. U proseku

jedna trećina od 45 učesnika na sastancima su bili ljudi koji su novi u projektu. To možemo da tretiramo i kao doprinos permakulturnoj mreži i kao izazov za Partnerstvo: neophodno je bilo uvesti nove članove u VSM model da bi razumeli radnu strukturu i da bi našli svoje mesto tamo gde mogu najviše naučili i doprineti. Veliki napor je uložen baš u tom smislu, a onda se na trećem sastanku ipak desilo da je postojala takva neuravnoteženost između upućenih i novih učesnika da je odnos jednih prema drugima bio čak 1:1! Ovde treba naglasiti da je sama integracija učesnika i uključivanje u proces integracije zavisila od sposobnosti, volje i izbora samog učesnika (pa je, prema tome, malo zavisila od kolektivnog uticaja grupe).

Još jedna stvar je predstavljala značajan izazov: jezičke i kulturne razlike u okviru grupe, a to je često uticalo na usporavanje samog procesa rada. Bilo je potrebno da se uloži poseban napor da se dodele dodatno vreme i prostor za sve što je Partnerstvo radilo. Na primer, od nekog trenutka je jako puno vremena trebalo odvojiti za prevodenje jer se zbog promene strukture ljudi pojavila većina kojoj je trebao prevod sa engleskog.

ŠTA TREBA PONOVTI

Na osnovu mišljenju učesnika iz upitnika vrednost formiranja Evropskog Partnerstva i stvaranja mreže permakulturalnih učitelja, dolazi iz dva glavna izvora: prvo, formiranje odnosa i veza između nastavnika, i drugo, pokretljivost, odnosno stvaran fizički čin obilaska druge organizacije ili permakulturalnog projekta. I u ovo vreme virtualne realnosti i društvenih mreža, mišljenje učesnika pokazuje da za neke stvari jednostavno ne postoji zamena. Obilazak lokacija sa implementiranim projektima imao najveći uticaj na ljude i ostavio na njih najdublji lični utisak, što je predstavljalo posebnu vrednost i za same učesnike i za njihove organizacije.

Bez obzira na fazu rada Partnerstva, čini se

da je uvek bila prisutna atmosfera intenzivne produktivnosti, ka poboljšanjima i ka tome da se postignu željeni rezultati. Entuzijazam, aktivnosti i dinamika su stvarani baš zbog okupljanja ove raznolike grupe nastavnika iz cele Evrope u zajednicu koja bi živila po nedelju dana. I pored izazova koju brojnost grupe nosi sa sobom, radni timovi su se usmeravali prema raznim ciljevima Partnerstva, pa su manje grupe radile na zadacima u toku sastanaka, što se pokazalo kao dobar pristup koji je bio i produktivan i efikasan.

Kulturna razmena i bogatsvo raznolikosti u takо velikom partnerstvu, pokazali su da postoji nekoliko ključnih oblasti koje su učesnici osećali kao prednosti. Po izjavama učesnika, oni su:

- Naučili da prave funkcionalan raspored rada i da sa zadovoljstvom prate dobro organizovane sastanke i radne procese u velikoj grupi
- Iskusili raznovrsne radne metode, i u malim i u velikim grupama, kao i promene ovih metoda i postavki u toku samih sastanka.
- Osvedočili se u raznovrsnost metoda i stilova podučavanja, što im je bilo bogat izvor inspiracije za sopstvenu praksu u podučavanju.
- Uživali u promenama lokacija i ljudi na sastancima (pri čemu je uglavnom stalni tim obezbeđivao bitnu stabilnost)
- Odobrovoljavali se na multikulturalnim večernim okupljanjima, igri, razgovorima i prezentacijama lokalnih ljudi i u lokalnim specifičnostima.
- Bili zahvalni za obilaske lokacija, što je bila velika vrednost okupljanja i prilika za učenje.

Dalje, korišćenje cloud servisa, kao što je Google Disk, za deljenje dokumenata i podataka i VSM modela za rešavanje problema i organizovanje velikih radnih grupa, su elementi koje je većina okarakterisala kao veliki plus za Partnerstvo. Činjenica je da su se pokazali kao alatke bez kojih ne bismo mogli.

Ovi rezultati pokazuju da uprkos shvatanju izazova (veličina grupe, raznolikost i radna struktura), ovi izazovi su imali rešenja koja je trebalo naučiti, ceniti i ponavljati.

Alan Tornton - LAND koordinator

6. Vizije budućnosti

Koji je najbolji način nastavljanja dvogodišnjeg rada? Kako da ojačamo uspostavljene veze i kako da gradimo, na Evropskom nivou, mrežu koja podržava stalni razvoj i standarda podučavanja i osnovnog nastavnog plana i programa permakulturnih kurseva?

U toku rada Partnerstva, stalno smo razmatrali ova pitanja, i na sastancima, i kroz online prikupljanja ideja. Naravno koristili smo se i upitnicima da prikopimo nove ideje za dalji razvoj.

Imamo brojne predloge, a za mnoge od njih pravimo i konkretnе korake ka ispunjenju. Oni uključuju:

VIDLJIVOST I OZVANIČENJE PERMAKULTURE U EVROPI
Osnivanje federacije ili saveza evropskih permakulturnih udruženja da podrži vidljivost

permakulture i povezivanje na nivou Evrope. Uspostavljanje Evropskog permakulturnog koledža*, koji bi se bavio akreditacijom i radio na podizanju standarda u obrazovanju. Pridruživanje ECOLISE*-u, za zajednički pristup ljudima koji donose odluke. Različite pristupe ka umrežavanju permakulturnih demonstracionih i obrazovnih centara (kao što je LAND), na regionalnom i transnacionalnom nivou, sa vizijom proširenja ove mreže i van granica Evrope, kroz stvaranje mreža uzajamne podrške sa permakulturnim inicijativama na globalnom jugu (Global South).

OBRAZOVANJE I PROFESIONALNOST

Razvoj prekograničnog permakulturnog obrazovnog sistema, tako da studenti nisu vezani samo za jednu zemlju za permakulturalno obrazovanje.

Postavljanje mentorskog (savetodavnog) sistema za ljudе koji su novi u podučavanju, kako bi radili sa iskusnijim nastavnicima.

Ponuditi kurseve za obrazovanje nastavnika.

Saradnja na Evropskom nivou na temu podučavanja dece u permakulturi.

Integriranje permakulturnog pristupa i svesnosti o prirodi, uključujući i postavljanje specijalnog treninga za učitelje.

Uspostavljanje globalnog konzorcijuma za profesionalne premakulturne dizajnere.

Ono što je bilo inspirativno za mene bio je rad na facilitaciji i koordinaciji, kao i mogućnosti da vidim kako se permakultura primenjuje u drugim zemljama i kulturama, na njihovo zemljишte i organizacije.

UMREŽAVANJE

Produbljivanje kolaboracije međe nastavnicima i na nivou zemlje (na primer Španija) i u okviru specifičnih regiona (na primer Severna Evropa). Kreiranje jačih veza prema mrežama sličnomišljenika (Transition Town, Global Ecovillage Network of Europe, itd)

Da li ste zainteresovani za neku od ovih ideja?

Molimo vas da pratite linkove iznad ili nas kontaktirajte!

7. Naša mreža

Napravili smo imenik permakulturnih organizacija i nastavnika u Evropi. Ovde ćemo imati pregled partnera koji su sudjelovali u EPT Partnerstvu. Molimo vas da sledite link prema zemlji ili prema organizaciji za više informacija o njima!

EU KOFINANSIRANE ORGANIZACIJE U PARTNERSTVU

Nemačka: Permakultur Institut e.V., Sandra Campe, s.campe@permakultur-akademie.net

Velika Britanija: Permaculture Association, Joe Atkinson, learn@permaculture.org.uk

Spain: Asociación Cambium, Antonio Scotti, antonio@permacultura-es.org

Sweden: Permaculture Association, Maria Svennbeck, maria.svennbeck@hotmail.com

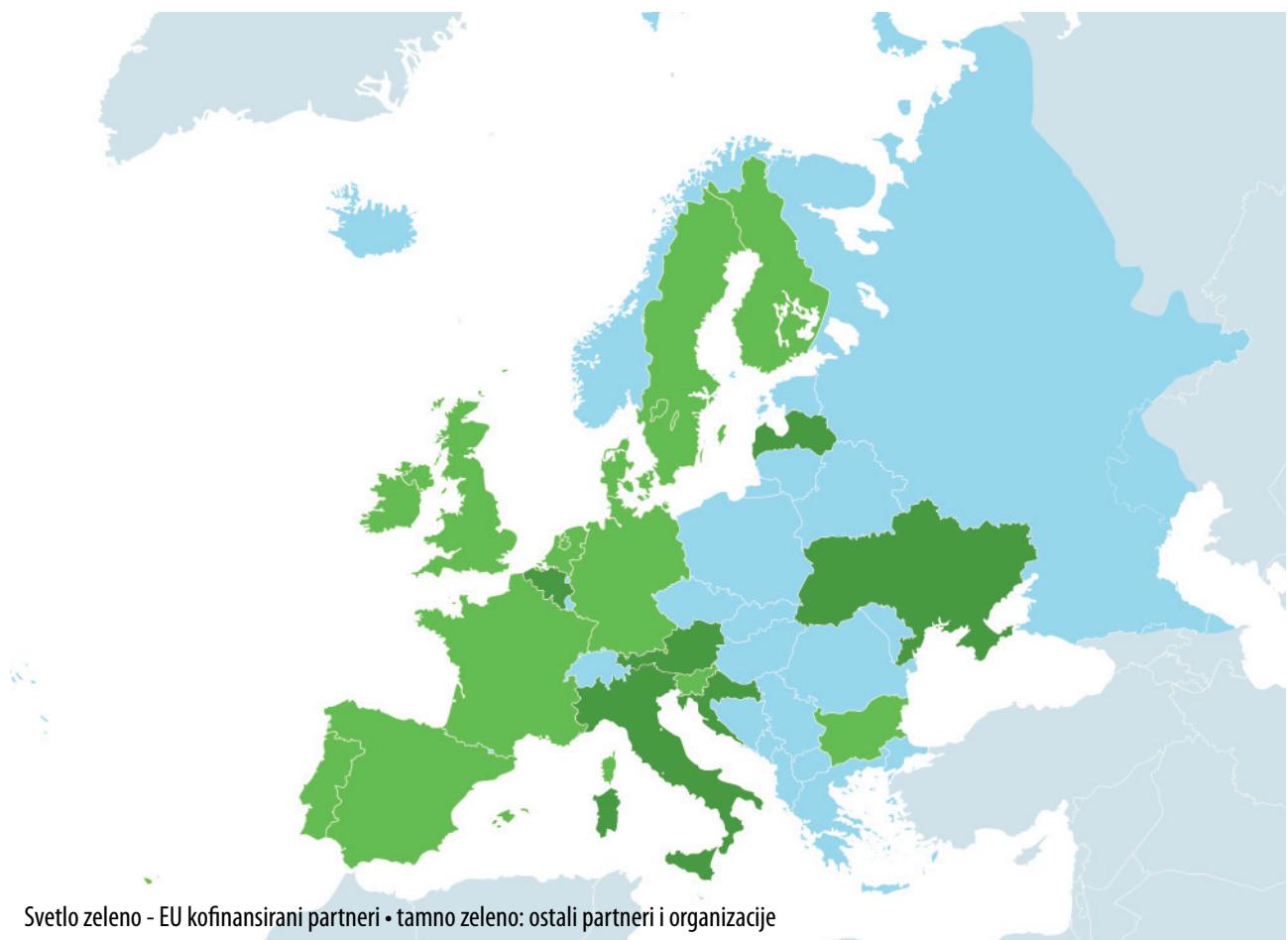
The Netherlands: Aardwerk Academie, Leo Bakx, leo@aardwerk.org

France: Université Populaire de Permaculture, Ben Burnley, upp@permaculturefrance.org

Bulgaria: Green School Village, Mihaela Tzarchinska, tzarchinska@gmail.com

Denmark: Permakultur Danmark, Catherine Dolleris, catshop@gmail.com

Portugal: Projeto novas descobertas, Nita Barroca, info@projectonovasdescobertas.org

Finland: Elävän Kulttuurin Koroinen,
Joel Rosenberg, joel.ruusuvuori@gmail.com

Slovenia: Društvo za permakulturo Slovenije,
Domen Zupan, domen.zupan@ekovas.si

Ireland: Cultivate Living and Learning, Philippa
Robinson, philippa@cultivate.ie

DRUGE ORGANIZACIJE U PARTNERSTVU (NEFINANSIRANE I IZ DRUGIH ZEMALJA)

Portugalija: Vale da Lama, André Carvalho,
andrenscarvalho@gmail.com

Italija: Accademia Italiana di Permacultura,
Elena Parmiggiani,
e.parmiggiani@googlemail.com

Letonija: Permaculture Association, Arturs Polis,
arturs.polis@inbox.lv

Austrija: Permakulturakademie im

PERMATEACHERS.EU

Alpenraum – PIA, Margarethe Holzer,
holzer.margarethe@aon.at

Hrvatska: Croatian Permaculture Institute,
Siniša Pocrncic, sinisa@neo-co.com

Belgija: Transitie Vlaanderen, Sylvia Boller,
sylvia.boller@gmail.com

Ukrajina: Permaculture Association of Ukraine,
Pavlo Ardanov, pavlo.ardanov@gmail.com

Španija: The Integral Permaculture Academy,
Stella Strega-Scoz, hola@permaculturescience.org

EPT mreža je otvorena i za druge permakulturne organizacije u cilju povezivanja, pridruživanja, sopstvene prezentacije, zajedničkog rada, doprinosu i da bismo podržali jedni druge.
Ako ste zainteresovani, [kontaktirajte nas!](#)

Biciklistička tura u Danskoj

8. VIŠE INFORMACIJA I KONTAKTI

Vebsajt EPT mreže <http://permateachers.eu/> informiše javnost o EPT Partnerstvu i prikazuje rezultate EPT procesa. Na sajtu se nalaze sledeće sekcije:

O NAMA (ABOUT)

- Ova sekcija sajta daje detaljniji opis, generalni pregled EPT projekta i njegovih delova:
- Šta mi želimo (ciljevi i svrha EPT)
- [Ko smo mi](#) (partneri i pojedinci)
- [Kako saradjujemo](#) (radna struktura, izveštaji sa sastanaka...)
- [Mogućnosti financiranja projekata](#) (aplikacije za inspiraciju i saradnju)
- Posle EPT (dalje inicijative koje proizilaze iz EPT)
- Kako se učlaniti (doprinosi, umreženje, informacije)
- Linkovi (relevantne mreže)

OBRAZOVNE STRUKTURE

Vodič za permakulturno obrazovanje u Evropi, uključujući pregled postojećih struktura u zemljama Partnerstva, procene različitosti ovih struktura i dopunu pregleda kako je Partnerstvo započelo i uticalo na promene u tokom 2 godine.

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE

Kolekcija praktičnih uputstva za početnike i iskusne učitelje permakulture i za svakoga ko je zainteresovan za učenje samoodrživog razvoja, za projekte dizajna održivog i obnovljivog stila života i zajednica.

Naš domaćin u Mas Franch, u Španiji

U Priručniku se nalaze sledeće sekciјe:

- **Pedagogija** (uključuje tekstove o nauci o obrazovanju)
- **Didaktika** (o načinu predavanja, prenosa znanja i veština, ovo je skup informacija o rasporedima časova, formatima kurseva, planiranju časova...)
- **Nastavni plan i program** (sadržaj permakulturnog obrazovanja)
- **Proširenje učestvovanja** (kako učiniti obrazovanje permakulturnog dizajna dostupnim manje zastupljenim ciljnim grupama)
- **Višejezični rečnik pojmoveva i termina** (sadrži 26 evropskih jezika)
- Lista članaka i sugestija za [dalje iščitavanje](#)

NAJBOLJE PRIMENE

Izveštaji o odabranim mestima za učenje permakulture u Evropi i konkretni primeri ispravnog života permakulturalnih nastavnika koji su deo EPT mreže.

KOLONA SA DESNE STRANE

Na margini vebajta, možete se [prijaviti za prijem EPT publikacije/novina](#) (EPT-Newsletter), koji se izdaje dvomesečno sa ciljem da informiše o Partnerstvu na Evropskom nivou i da pruži informacije o obrazovnom i strukturnom razvoju u okviru nacionalnih organizacija i Evropske permakulturne mreže. EPT-Newsletter ima pretplatnike u celom svetu i nastaviće sa objavljuvanjem u cilju obaveštavanja prema rastućoj permakulturnoj mreži učitelja u Evropi i šire.

Prethodna izdanja ove publikacije mogu se skinuti iz desne kolone vebajta.

LICENCA

Osim ako nije drugacije navedeno sadržaj svih stranica distribuiru se pod licencem [Creative Commons License Attribution - Share Alike 4.0 \(BY-SA\)](#). Kad god je moguće prevodi sadržaja na druge jezike osim engleskog su na raspolaganju.

KONTAKT

Ako želite da se pridružite EPT mreži, saznate više o tome, da doprinesete našoj veb stranici ili da prevodite članke, molimo vas da stupite u kontakt sa nama!

DODATAK

REČNIK

Art of Hosting† – Umetnost rukovođenja

Pristup rukovođenju koji obuhvata opseg od personalnog do širokog sistemskog korišćenja personalne prakse, dijaloga, vođenja skupova (facilitacije) i zajedničkog kreiranja inovacija da se adresiraju kompleksni izazovi.

Art of Mentoring† – Umetnost mentorstva

Nastavni program koji se oslanja na kombinaciju više pristupa iz modernog obrazovanja, tradicionalnu mudrost i na principe koje primećujemo da postoje u prirodi.

Colleget - Koledž

Od collegium: upravljački organ, koga čine saradnici/kolege/profesionalci okupljeni oko zajedničkog interesa, u ovom slučaju oko profesionalnog razvoja permakulturalnog obrazovanja.

COMPOST

Skraćeno od Collection of Materials about Permaculture in Order to Support Teachers (na primer EPT vefsajt)

Courgette moment – Vreme za tikvicu

Trenutak kada voditelji sastanka zaustavljaju aktivnosti koje se trenutno obavljaju da bi učesnicima objasnili šta su radili i zašto su to radili.

ECOLISE†

Skraćeno od: European Network for Community-led Initiatives on Climate Change and Sustainability

EPT

Skraćeno od: European Permaculture Teachers

EUPC

Skraćeno od: European Permaculture Convergence

Forest Garden – Šumska bašta

Jestiva bašta ili predeo napravljen po ugledu na pravu šumu, koji ima do sedam nivoa vegetacije i aktivnu funkcionalnost biljnih društava.

LAND

Skraćeno od: Learning And Network Demonstration (projekat UK Permaculture Association)

Microteaching Session – Sesija mikronastave

Kratka sesija u kojoj se, pred drugima nastavnicima, u praksi primenjuje neki nastavni metod kako bi ga oni naučili. Takodje se odnosi i na pravljenje video snimaka kako bi ih sam prezentator kasnije mogao pregledati i iz toga učiti.

Open Space Technology† (ili ‘Open Space’)

Jedan pristup upravljanju sa namerom koji uključuje način na koji se organizuju sastanci, konferencije, interni sastanci firme van poslovnog prostora, simpozijumi i sastanci raznih zajednica (recimo permakulturalnih), usmeren na jasnu i važnu svrhu ili zadatak, a koji započinje bez formalne agende osim što je u njoj svrha odnosno zadatak.

PCoE

Skraćeno od Permaculture College of Europe

PDC

Skraćeno od Permaculture Design Certificate

PDF†

Skraćeno od Portable Document Format – dokument bogat sadržajem koji se može gledati na Windows, MacOS i Linux računarima, kao i na iOS i Android uređajima, sa besplatnim aplikacijama za čitanje kao što je [Adobe Reader](#).

Permaculture - Permakultura

Projektna filozofija za održivi razvoj. Na nivou čovečanstva bazirana na ograničavanju potrošnje prirodnih resursa, na populaciji u skladu sa resursima planete i na kontinuiranoj inovaciji.

Permaculturists, permanaut - permakulturaš

Praktikant permakulturalnog projektnog pristupa.

Teacher's Handbook† - Priručnik za nastavnika

Jedan od glavnih proizvoda ovog partnerstva. Istovremeno mesto dostupno preko interneta na kome su prikupljene nastavne metode, pedagoški vodiči, rasporedi časova za kurseve, planovi sesija itd.

VSM† - Model održivih sistema

Skraćeno od: Viable Systems Model

PLANT

Skraćeno od Permaculture Learning Action Networking & Training. Proširenje britanskog LAND projekta na ostatak Evrope.

SWOC†

Naziv analitičkog alata. Skraćeno od Strengths, Weaknesses, Opportunities, Challenges/Constraints.

Park iz doba Pliocena, Dorkovo Bulgarška – soba sa slonom...

† Reći označene bodežom predstavljaju koncepte koji tehnički ne moraju sasvim u skladu sa etikom i principima permakulturalnog dizajna, ali mogu biti korisni u životu. Dužina puta koji ćete preći može varirati. Odlučite se.

KOLOFON

Urednici:

Sandra Campe

Davie Filip

Pablo Gonzalez

Noelia Jiménez

Antonio Scotti

Izgled i Proizvodnja

Leo Bakx

Martin Gianinni

*Prevod sa engleskog na srpski i
formatiranje teksta na srpskom uradili
su članovi Udruženja Permakultura Srbije
(Permaculture Association of Serbia),
www.permaculture.rs*

Prevodioci:

Zvonko Oršolić

Vanja Uremović

Mihailo Nešić (Blagodat Srbije)

Izgled i proizvodnja:

Nebojša Rakonjac

Primedbe i dopune šaljite na adresu:

zvonko.orsolic@permaculture.rs

FOTO ZASLUGE

Gaye Amus

Leo Bakx

Cathrine Dolleris

Martin Giannini

NASA

Elena Parmiglianni

Mariya Obretenov

Joel Rosenberg

Antonio Scotti

Ana Henrique

Henrique Zamith

Henrique Bastos

Davie Filip

Joe Atkinson

Petar Cow

Luis Amaral

Carla Braga

IZREKE

P 3, Mihaela Tsarchinska

P 8, Julia Martinez

P 9 Maria Svensbeck

P 10 Tanja Korvenmaa

P 11 Joe Atkinson

P 12 Klara Hansson

P 13 Monika Frank

P 14 Jan Fischer

p 17 Leo Bakx

p 18 Alberto Jiménez

P 21 Leo Bakx

p 22 Ana Huertas

p 25 Noelia Jimenez